گو شۇاڭ:

قۇمدى ئۇشولدى قانمەن بويىعان اسقاق ايبىن

قاھارماندار شەجىرەسى

□ انار بۇلت / شىنجياڭ گازەتىنىڭ ئەتىلشىسى جاڭ جىلى

"ساقشى ايبىنىن اسىرىپ وتان ئۈشىن جانىن قىيىپ، بار قايراتىمەن بولشەكتەۋشىلىككە قارسى تۇرىپ، حالقتى قورغاپ، بۇلكتى تىنىشتاندۇرىپ، قىزىل قانىمەن قۇمدى ئۇشولدى بويادى". بۇل 25 جىلدىڭ الدىندا اشلىغان ازا ئىلدىرۇ جىينىنداغى ازا ئۇسۇزى، گو شۇاڭنىڭ كەلتە ئارى شۇئىلالى ومىرىنە بەرىلگەن وسكەلەڭ باغا.

گو شۇاڭ كوزى تىرىسىندە اقسۇ ايماقتىق قوغام حاۋىپسىزدىگى باسقارماسى قىلمىس بارلاۋ ئىبولمىنىڭ بارلاۋشىسى بولاتىن. 1996 ـ جىلى 7 ـ ايدىڭ 16 ـ كۈنى ول شايار اۋدانىنداغى تارىم تۇرمەسىندە بۇلىك تۇدىرىپ قاشپ شىققان زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەرىن قورشاپ ۋىتاۋ شايقاسىندا نەبارى 28 جاسىندا داڭقىەن قۇربان بولدى. 1997 ـ جىلى 3 ـ ايدا قوغام حاۋىپسىزدىگى مينىسترلىگى وعان مەملەكەتتىك قوغام حاۋىپسىزدىگى جۇيەسىندەگى 2 ـ دارەجەلى قاھارمان ۋلگى اتاعىن تولقتاپ بەردى؛ سول جىلى 5 ـ ايدا اۋتونومىالى رايوندىق حالق ۋكەمەتى توڭكەرىستىك قۇربان دەپ بەكىتتى.

قاھارمان ومىردەن وتسە دە اسقاق ايبىنى ومىردەن وشپەيدى. گو شۇاڭنىڭ قاھارماندىق نزگى ىستەرى تارىم وزەنى الابىندا تاراڭدا، ونىڭ قايسارلىقىەن ايانباي سايىساتىن، قۇرباندىق بەرۇدەن تايسالمايتىن رۇحى حالقتىڭ كوڭىلنە وشپەس ەسكەرتكىش ورناتىپ كەتتى.

ۋىمتىگەر مىنەزدى "ارىندى اتويشى"

جاۋىنگەر سەرىكتەرىنىڭ نازارىندا گو شۇاڭ "جارقىن مىنەزدى" جان ەدى. الدىڭغى عاسىردىڭ 90 ـ جىلدارىندا ساقشى يىڭدارىنىڭ تۇرمەسى سالىسترمالى ايتقاندا ئىبر سارىندى بولاتىن، قالجىڭباس، ئانشى گو شۇاڭ قاشاندا بولسىن بىرەر اۋىز قالجىڭ ايتىپ، بىرەر ئاننىڭ قايىرماسىن قايىرىپ، جاۋىنگەر سەرىكتەرىنىڭ كوڭىلىن كوتەرۇشى ەدى. مىندەت حاۋىپ ـ قاتەرگە تولى بولسا دا، ول ۋنەمى كۇلە تۇرىپ جايراڭ كوڭىلمەن قابىلدايتىن ەدى.

"گو شۇاڭ 'ارىندى اتويشى' بولاتىن، شۇعىل، قىين، قاتەرلى، اۋىر مىندەت بولا قالسا، ول ۋنەمى اتويلاپ العا شىعاتىن"، ـ دەيدى 8 ـ ايدىڭ 28 ـ كۈنى اقسۇ ايماقتىق قوغام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى قىلمىس بارلاۋ تارماق اترەتىنىڭ باستىعى لي بين.

1996 ـ جىلى 7 ـ ايدىڭ 15 ـ كۈنى ساعات 17 مولشەرىندە شايار اۋدانىنداغى تارىم تۇرمەسىندە بۇكىل ەلدى تىكسىندىرگەن تۇرمەدەن قاشۇ دەلوسى تۇىلىپ، زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەر كۇزەتشىنى ئولتىرىپ، ملتىق، وق جانە اۋتوكولىكتى تارتىپ العانىنان كەيىن قاشپ كەتەدى.

شايار اۋداندىق قوغام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسىنىڭ شۇعىل كومەك بەرۇ ئۇتىنىشىن قابلداعاننان كەيىن، اقسۇ ايماقتىق قوغام حاۋىپسىزدىگى باسقارماسى دەرەۋ بۇلكتى تىنىشتاندىرۇ شاعىن اترەتىن قۇرادى، گو شۇاڭ ىرىقتىلىقپەن شايقاسقا ئۇتىنىش ەتەدى. جاۋىنگەر سەرىكتەرىنىڭ بىرەۋى گو شۇاڭعا: "وسى رەتكى قيىملدىڭ حاۋىپ ـ قاتەرى زور، سەن بارماي ـ اق قويمايسىڭ با"، ـ دەيدى.

"مەن بارلاۋشى ساقشىمىن، سوندىاي ـ اق پارتيا مۇشەسىمىن، حاۋىپ ـ قاتەر تۇىلعان ەكەن، اتويلاپ ەڭ الدا ئجۇرۇم قاجەت"، ـ دەيدى گو شۇاڭ.

بۇلكتى تىنىشتاندىرۇ شاعىن اترەتى نسانالى جەرگە جەتكەننەن كەيىن، شۇعىل ئتىنتۇ جۇرگىزۇدى باستايدى، گو شۇاڭ ىرىقتىلىقپەن كۇزەت مىندەتىن ۋستىنە الۇدى ورتاعا قويادى. ئار رەت ئتىنتۇ جۇرگىزگەندە ول جولداستارعا قىراعلىقتى ساقتاۋىن، بارلاۋ جۇرگىزگەندە ساق بولۇىن قاداعالاپ وتىرادى.

باسىن ئباي تىككەن جاقسى جاۋىنگەر سەرىك

7 ـ ايدىڭ 16 ـ كۈنى ساعات 6دان 40 مينۇت وتكەن شاق، شعىس جاق اعارىپ تاڭ اتىپ كەلەدى، توڭىرەك تىپ ـ تىنىش مۇلگىپ تۇرعان شاق، كەنەت بۇلكتى تىنىشتاندىرۇ شاعىن اترەتىنىڭ قارسى الدىنان ملتىق داۋىسى شعادى. ئاسلى اككى زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەر قۇم توبەشكىتەگى جىڭعىلدىڭ اراسىنا جاسىرىنىپ الىپ، بىيكتە تۇرىپ جەر جاعدايىنىڭ تىيمدىلىگىنەن پايدالانىپ وق جاۋدىرىپتى. ئبىر ساعاتتان استام سایاساتتىق يىلاندىرۇ ئناسيحاتى ايتىلسا دا، زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەر تىزە بۇكپەي قارسىلاسادى.

گو شۇاڭ مەن باسقا 2 كادر ـ ساقشىدان قۇرالعان شايقاس جاساۋ شاعىن گرۇپپاسى سول جاقتان بارىپ ارتىنان قورشاپ، زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەردىڭ شەگىنەر جولىن ئۇزىپ تاستاۋ بۇيرىعىن تاپسىرىپ الادى. ولار ئبىر قادام، ئبىر قادامنان جاۋلارعا جاقىندايى بەرەدى، زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەر شەگىنەر جولدىڭ ئۇزىلىپ تاستالعانىن بايقاي سالا، وت كۈشىن توپتاپ ولارعا قۇتىرىنا تاپ بەرەدى. ئدال وسى قىل ۋستىندە تۇرعان شاقتا، گو شۇاڭ تاسالانىپ جاتقان جەرىنەن سەكىرىپ شىعىپ، اۋتوماتپەن زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەرگە قاراي سۇراپىل وق جاۋدىرادى.

قاس ـ قاعىم ساتتە وق جاڭبىرداي جاۋىپ گو شۇاڭنىڭ ماڭايىن جۇندەي تۇتەدى. ول ەشتەڭەدەن قايمىقپايدى، كوڭىلىندە تەك جاۋىنگەر سەرىكتەرىن قورعاۋدى، مناۋ قىلمىسى شەگىنەن اسقان قىلمىستىلاردىڭ قاشپى كەتۇىنە جول قويماۋدى عانا ويلايدى.

ئدال وسى شاقتا ئبىر جاۋىز وق گو شۇاڭنىڭ ماڭدايىنا كەلىپ تيەدى. ول قۇلاپ تۇسەدى، قىپ ـ قىزىل قان ساقشى كيىمىن بويايدى...

شايقاس جەڭسكە جەتكەننەن كەيىن، جاۋىنگەر سەرىكتەرى گو شۇاڭدى تاۋىپ العان كەزدە ونىڭ ئالى دە وڭ قولىنىڭ ساۋساعىمەن بىلداعاننان كەيىن، اقسۇ ايماقتىق قوغام حاۋىپسىزدىگى باسقارماسى دەرەۋ بۇلكتى تىنىشتاندىرۇ شاعىن اترەتىن قۇرادى، گو شۇاڭ ىرىقتىلىقپەن شايقاسقا ئوتىنىش ەتەدى. جاۋىنگەر سەرىكتەرىنىڭ بىرەۋى گو شۇاڭعا: "وسى رەتكى قيىملدىڭ حاۋىپ ـ قاتەرى زور، سەن بارماي ـ اق قويمايسىڭ با"، ـ دەيدى.

"مەن بارلاۋشى ساقشىمىن، سوندىاي ـ اق پارتيا مۇشەسىمىن، حاۋىپ ـ قاتەر تۇىلعان ەكەن، اتويلاپ ەڭ الدا ئجۇرۇم قاجەت"، ـ دەيدى گو شۇاڭ.

بۇلكتى تىنىشتاندىرۇ شاعىن اترەتى نسانالى جەرگە جەتكەننەن كەيىن، شۇعىل ئتىنتۇ جۇرگىزۇدى باستايدى، گو شۇاڭ ىرىقتىلىقپەن كۇزەت مىندەتىن ۋستىنە الۇدى ورتاعا قويادى. ئار رەت ئتىنتۇ جۇرگىزگەندە ول جولداستارعا قىراعلىقتى ساقتاۋىن، بارلاۋ جۇرگىزگەندە ساق بولۇىن قاداعالاپ وتىرادى.

باسىن ئباي تىككەن جاقسى جاۋىنگەر سەرىك

7 ـ ايدىڭ 16 ـ كۈنى ساعات 6دان 40 مينۇت وتكەن شاق، شعىس جاق اعارىپ تاڭ اتىپ كەلەدى، توڭىرەك تىپ ـ تىنىش مۇلگىپ تۇرعان شاق، كەنەت بۇلكتى تىنىشتاندىرۇ شاعىن اترەتىنىڭ قارسى الدىنان ملتىق داۋىسى شعادى. ئاسلى اككى زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەر قۇم توبەشكىتەگى جىڭعىلدىڭ اراسىنا جاسىرىنىپ الىپ، بىيكتە تۇرىپ جەر جاعدايىنىڭ تىيمدىلىگىنەن پايدالانىپ وق جاۋدىرىپتى. ئبىر ساعاتتان استام سایاساتتىق يىلاندىرۇ ئناسيحاتى ايتىلسا دا، زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەر تىزە بۇكپەي قارسىلاسادى.

گو شۇاڭ مەن باسقا 2 كادر ـ ساقشىدان قۇرالعان شايقاس جاساۋ شاعىن گرۇپپاسى سول جاقتان بارىپ ارتىنان قورشاپ، زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەردىڭ شەگىنەر جولىن ئۇزىپ تاستاۋ بۇيرىعىن تاپسىرىپ الادى. ولار ئبىر قادام، ئبىر قادامنان جاۋلارعا جاقىندايى بەرەدى، زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەر شەگىنەر جولدىڭ ئۇزىلىپ تاستالعانىن بايقاي سالا، وت كۈشىن توپتاپ ولارعا قۇتىرىنا تاپ بەرەدى. ئدال وسى قىل ۋستىندە تۇرعان شاقتا، گو شۇاڭ تاسالانىپ جاتقان جەرىنەن سەكىرىپ شىعىپ، اۋتوماتپەن زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەرگە قاراي سۇراپىل وق جاۋدىرادى.

قاس ـ قاعىم ساتتە وق جاڭبىرداي جاۋىپ گو شۇاڭنىڭ ماڭايىن جۇندەي تۇتەدى. ول ەشتەڭەدەن قايمىقپايدى، كوڭىلىندە تەك جاۋىنگەر سەرىكتەرىن قورعاۋدى، مناۋ قىلمىسى شەگىنەن اسقان قىلمىستىلاردىڭ قاشپى كەتۇىنە جول قويماۋدى عانا ويلايدى.

ئدال وسى شاقتا ئبىر جاۋىز وق گو شۇاڭنىڭ ماڭدايىنا كەلىپ تيەدى. ول قۇلاپ تۇسەدى، قىپ ـ قىزىل قان ساقشى كيىمىن بويايدى...

شايقاس جەڭسكە جەتكەننەن كەيىن، جاۋىنگەر سەرىكتەرى گو شۇاڭدى تاۋىپ العان كەزدە ونىڭ ئالى دە وڭ قولىنىڭ ساۋساعىمەن ماسانى قاتتى باسىپ، بايىعى شايقاس جاساعان بەينەسىندە جاتقانىن كورەدى.

گو شۇاڭنىڭ قۇربان بولعان حابارى جەتكەن كەزدە، سىرت جەردە ئبىلىم اسىرىپ جاتقان لي بين ئبىر جاعىنان، وتكەن ىستەردى ەسىنە السا، ئبىر جاعىنان، ەگىلە جىلاپ، ئاربىر مىندەت اتقارعان كەزدە گو شۇاڭنىڭ قاشاندا اتويلاپ الدا جۇرەتىنىن ەسىنە الادى.

جۇرتتىڭ قۇرمەتىنە بولەنگەن قاھارمان

گو شۇاڭ قۇربان بولعاننان كەيىن اقسۇ ايماعىنداعى ئار ۋلت حالقى قايعى ـ قاسىرەتكە شومادى. 1996 ـ جىلى 7 ـ ايدىڭ 25 ـ كۈنى 100 مىڭداعان بۇقارا وزدىكتەرىنەن اقسۇ ايماقتىق جۇمىسشىلار مادەنيەت سارايىنداغى ازا ئبىلدىرۇ جىينى ورنىنا كەلىپ، قاھارمانعا قۇرمەت ئبىلدىرىپ، قاھارمانمەن قوشتاسادى.

"ئبىز ونىڭ ورىندالماعان ارمانىن بارلاۋشىلار اترەتىنە ماڭگى جالعاسترۇىمىز كەرەك. بۇل ئبىزدىڭ جاۋاپكەرشىلىگىمىز، سوندىاي ـ اق گو شۇاڭ قاھارمانعا بولعان ەڭ جاقسى قۇرمەتىمىز"، ـ دەيدى لي بين.

اقسۇ ايماقتىق قوغام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى قىلمىس بارلاۋ تارماق اترەتىنىڭ حالىق ساقشىسى گو حى گو شۇاڭنىڭ ەگىز تۇعان اعاسى. گو حى بىلاي دەيدى: شىنجياڭنىڭ قوعامدىق كەلەلى جاعدايىنىڭ ورنىقتى بولۇى ئىنىم گو شۇاڭنىڭ ارمانى بولاتىن. ئىنىسىنىڭ ارمانىن ورىنداۋ ئۇشىن، گو شۇاڭ قۇربان بولىپ ئبىر جىلدان كەيىن، ول دا قوغام حاۋىپسىزدىگى جۇيەسىنە كىرىپ، بۇگىنگە دەيىن قىزمەت ىستەپ كەلەدى.

اقسۇ ايماقتىق قوغام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى اي سايىن قيمىل ۋىيمداستىرىپ، ارداگەر قۇرباندى ەسكە الىپ، قاھارمانعا قۇرمەت بىلدىرەدى.

حالىق ساقشىسى قايسار قۇربان مىنالاردى ئبىلدىردى: حالىق ساقشىسى رەتىندە، ماڭايىمداعى قاھارمان ۋلگىلەردىڭ شەگىنەر اتاق ـ ابىروي نزدەمەيتىن، قالتقىسز ۋلەس قوساتىن رۇحىنان ۋىرەنىپ، ئۇزىمنىڭ ئىس جۇزىندىك ارەكەتىم ارقىلى اۋەلگى ماقساتتى، بورىشتى امالياتتا ايگىلەپ، باس شۇجي شي جينپىڭ ورتاعا قويعان "پارتيانا ادال بولۇ، حالىق ئۇشىن قىزمەت ىستەۋ، زاڭ اتقارۇدا ئادىل بولۇ، تارتىپتە قاتاڭ بولۇ" باس تالابىن امالياتتا ايگىلەپ، بۇكىل ىنتا ـ پەيىلمەن حالىق ئۇشىن قىزمەت ىستەيتىن حالىق ساقشىسى بولامىن.

"لاڭكەستىككە قارسى تۇرىپ، ورنىقتىلىقتى قورعاۋ شايقاسىندا كوپتەگەن قوغام حاۋىپسىزدىگى حالىق ساقشىلارى زورلىقتى كۈش لاڭكەس ەلەمەنتتەرمەن شايقاس جاساۋ بارىسىندا قان توگپ قۇربان بەرىپ، بىزگە قازىرگى تاماشا تۇرمىستى سىيلادى، ئبىز ولاردى ماڭگى ۇمىتپايمىز. ئبىز بۇگىنگى باقىتتى تۇرمىسىمىزدى قاستەرلەپ، ۋلتتار ىنتىماعى مەن قوغام ورنىقتىلىعىنا ۋلەس قوسۇىمىز كەرەك"، ـ دەدى اقسۇ قالاسىنىڭ تۇرعىنى گۇلميرا تۇرسۇن.

تىپتى دە كوپ حابارىدى جايىلاپ كورىڭىزدەر

سىرتقى ىستەر مينىسترلىگى ـــ

امەريكانىڭ مالىمەت توپتاۋ قۇرىلمى ارقىلى ايتىلمىس تەگىن انقتاۋ بايانداماسىن شعارۇداعى ماقساتى جۇڭگوعا پالەنى اۋدارىپ، جاۋاپكەرشىلىكتى يەرۇ

سىرتقى ىستەر مينىسترلىگىنىڭ مالىمدەمەشىسى ژاڭ ۋىنبين 8 ـ ايدىڭ 25 ـ كۈنى بىلاي دەدى: امەريكا ۇكىمەتىنىڭ مالىمەت توپتاۋ قۇرىلمى ارقىلى ايتىلمىس تەگىن انقتاۋ بايانداماسىن شعارۇداعى ماقساتى امەريكانىڭ وزىندەگى ىندەتكە قارسى اتانۇدا جەڭىلىس تاپقان جاۋاپكەرشىلىگىن باسقاعا يتەرۇ بولىپ تابىلادى. مۇنداي جالا جاپقان بايانداماڭنىڭ، ساياسي بايانداماڭنىڭ، البەتتە، ۋىرۇستىڭ تەگىن انقتاۋ جوندەندە ەشقانداي علمي قورىتىندى شعارۇى مۇمكىن ەمەس.

سول كۇنگى داعدىلى تىلشىلەر ماجلىسىندە ئبىر ئتىلشى بىلاي دەپ سۇرادى: حابارعا قاراعاندا، امەريكا ئمانساپتىسى امەريكا مالىمەت توپتاۋ قۇرىلمىنىڭ تەگىن انقتاۋ بايانداماسى جاڭا تىپتى ايدارشا ۋىرۇستىڭ زايىرى تابيعات دۇنيەسىنەن كەلگەندىگى، الدە تاجريبەحانادان تارالعاندىعى جوندەندە ايقىن قوردىندى شعارا قويۇى ەكىتالاي، مۇنىڭ ئبىر ئبولىم سەبەبى جۇڭگودان كەلگەن ەگجەي ـ تەگجەيلى ينفورماتسيانىڭ كەمشىل بولۇىنان دەگەن. جۇڭگو جاق بۇعان قانداي پىكىر بىلدىرەدى؟

ژاڭ ۋىنبين بىلاي دەدى: امەريكا ۇكىمەتى مالىمەت توپتاۋ قۇرىلمى ارقىلى ايتىلمىس تەگىن انقتاۋ بايانداماسىن شعارۇى جاڭا تىپتى ايدارشا ۋىرۇستىڭ تەگى جوندەندەگى شىندىقتىڭ جاي ـ جاپسارىن تابۇ ئۇشىن ەمەس، بۇل بايانداماڭنىڭ شىندىق پەن عىلىمعا نەگىزدەلگەن علمي بايانداما بولۇى دا مۇمكىن ەمەس، قايتا بۇل امەريكانىڭ وزىندەگى ىندەتكە قارسى اتانۇدا جەڭىلىس تاپقان جاۋاپكەرشىلىگىنەن جالتارىپ، جۇڭگوعا پالەنى اۋدارىپ، جاۋاپكەرشىلىكتى يتەرۇ. "مۇنداي جالا جاپقان بايانداماڭنىڭ، ساياسي بايانداماڭنىڭ، البەتتە، ۋىرۇستىڭ تەگىن انقتاۋ جوندەندە ەشقانداي علمي قورىتىندى شعارۇى مۇمكىن ەمەس، ول تەك حالىقارانىڭ تەگىن انقتاۋىنا جانە دۇنيە ئجۇزىنىڭ ىندەتكە قارسى اتانۇ سەلبەستىگىنە كەدەرگىلىك جاسايدى دەپ ئتىپ كەتىرەدى".

"امەريكا جاق جۇڭگودان كەلگەن ينفورماتسيا كەمشىل دەپ وتىر، مەنىڭ امەريكا جاققا ايتارىم، بۇل تەك مالىمەت توپتاۋ ارقىلى تەگىن انقتاۋدىڭ ئساتسز بولعاندىعىن جاسىرىپ ـ جابۇدىڭ سىلتاۋى عانا". ژاڭ ۋىنبين بىلاي دەدى: جۇڭگو مەن دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۋىيمىنىڭ ماماندارى تەگىن انقتاۋ تۇرالى بىرلەسكەن بايانداما جاريالادى، وندا تولىق، قۇزىرلى، قۇندى ينفورماتسيا بار. امەريكا ىندەتپەن جۇعىمدالعان جانە ودان ولگەن ادام سانى دۇنيە ئجۇزى بويىنشا ەڭ كوپ مەملەكەت ئارى سىرتقا ۋىرۇس تاراتۇى ەڭ اۋىر مەملەكەت سانالادى. امەريكادا ىندەت تۇىلۇدىڭ ۋاقىت شەگى ۇزدىكسىز العا جىلجىپ كەلەدى، دەتريك فورتى مەن سولتۇستىك كارولينا داشۇەسىنىڭ بيولوگيالىق تاجريبەحاناسىنىڭ جاڭا تىپتى ايدارشا ۋىرۇسپەن بايلانىسىنا قات ـ قابات كۇمان تاعىلىپ وتىر. حالقارالىق قوغام امەريكا جاقتان بۇل جوندەندە اشىق ـ جاريالىلىق كورسەتىپ، ەگجەي ـ تەگجەيلى ينفورماتسيا بەرۇدى قاتاڭ تالاپ ەتىپ وتىر.

"امەريكا جاق وسى ايتىلعان ماسەلەلەر جوندەدە جۇمعان اۋزىن اشپاي، سىرىن ىشكە بۇگىپ وتىر، ونىمەن قويماي بۇل جوندەندە توقتاۋسىز بوگەت جاسادى. بۇل تەك امەريكانىڭ وزىنىڭ ارتى قۇىس ەكەندىگىن، ۋىرۇستىڭ تەگىن قالاي تابۇعا ەمەس، تەگىن انقتاۋ دەگەندى جەلەۋ ەتىپ باسقا مەملەكەتكە قىسىم كورسەتىپ، ئوزىنىڭ جەكە پايداسىنا قىزمەت ەتۇگە عانا كوڭىل بولەتىندىگىن تۇسىندىرەدى"، ـ دەدى ول.

(حالىق گازەتىنىڭ ئتىلشىسى لي شين ـ ي)

(8 ـ ايدىڭ 26 ـ كۇنگى «حالىق گازەتىندە» جاريالانعان)

علىم ـ تەحنيكا مينىسترلىگى ماماندارىنىڭ زەرتتەۋ ـ تالقى ئماجلىسىن اشتى

تەگىن انقتاۋدى ساياسىلاندىرۇ ارقىلى الەمدىك علمي تۇرىدە تەگىن انقتاۋعا كەدەرگىلىك جاساۋعا باتىل قارسى تۇرامىز

□ علىم ـ تەحنيكا گازەتىنىڭ ئتىلشىسى ليۇ ين

8 ـ ايدىڭ 29 ـ كۇنى علىم ـ تەحنيكا مينىسترلىگى ماماندارىنىڭ اڭگىمە ئماجلىسىن ۋىيمداستىرىپ اشىپ، امەريكانىڭ مالىمەت توپتاۋ تاراۋلارى جاريالاعان جاڭا تىپتى ايدارشا ۋىرۇستىڭ تەگىن انقتاۋ تۇرالى تەكسەرۇدىڭ قسقاشا مازمۇنى جوندەندە زەرتتەۋ ـ تالقى وردستەتتى.

ماماندار ئبىر اۋىزدان بىلاي دەپ قارادى: ۋىرۇستىڭ تەگىن انقتاۋ ـــ علمي ماسەلە، قاتاڭ علمي ماسەلەنى مالىمەت توپتاۋ تاراۋلارىنىڭ تەكسەرۇىنە تاپسىرۇ علىم رۇحىنا اۋىر قايشىلىق جاساعاندىق، ونىڭ علىمىلعى كەمشىل، سەنىمدىلىگى دە جوق، مۇلدە يلاندىرۇ قۇاتىنا يە ەمەس. بۇل ئبىر ساياسي بايانداما، علمي تۇرىدە تەگىن انقتاۋ كولەمىنە جاتپايدى، بۇل الەمدىك علمي تۇرىدە تەگىن انقتاۋ ايىاق السىنا اۋىر كەدەرگىلىك جاساپ وتىر.

ماماندار بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: ۋىرۇستىڭ تەگىن انقتاۋ ماسەلەسىن عالىمدار ورىنداۋعا ئتىس، علمي پوزيتسيامەن، علمي ادىسپەن، علمي فاكتپەن تەگىن انقتاۋ جوندەندە وبيەكتىۋ، قاتاڭ زەرتتەۋ جۇرگىزۇ كەرەك. جۇڭگو ۇكىمەتى عالىمداردىڭ علمي تۇرىدە تەگىن انقتاۋ قىزمەتىن جۇرگىزۇىن باستان ـ ايىاق بەلسەنە قولداپ كەلەدى، حايۋاناتتار بويىنشا تەگىن انقتاۋ، ادامدار شوعىرى بويىنشا تەگىن انقتاۋ، مولەكۇلا بويىنشا تەگىن انقتاۋ، قورشاعان ورتا بويىنشا تەگىن انقتاۋ سياقتى ئتۇيىندى بەتالىستاردى ارقاۋ ەتىپ، ىشكەرىلەي زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۋىيمىنىڭ جۇڭگوعا كەلىپ بىرلەسپ تەگىن انقتاۋ جوندەندە زەرتتەۋ جۇرگىزۇىن قىزۋار ناقتى ئارى وبيەكتىۋ علمي تىرەكتەرمەن قامدادى. سونىمەن بىرگە جۇڭگو تاعى ئار ەلدىڭ عالىمدارىمەن بەلسەنە سەلبەستىك ورىستەتتى، 8 ـ ايعا دەيىن جۇڭگو امەريكا، انگليا سياقتى شەتەل ۋجمدارىمەن بىرلەسپ تەگىن انقتاۋعا قاتىستى 241 ماقالا، ەل ىشىندەگى زەرتتەۋ ۋجمدارى 395 زەرتتەۋ ماقالاسىن جاريالادى.

الەمدىك سەلبەسە زەرتتەۋدىڭ ۇزدىكسىز ىشكەرىلەۋىنە ساي، دەرەكتەر ۇزدىكسىز كوبەيىپ، تانىم ونان ارى ايقىندالىپ، ئتىپتى كوپ علمي بايقاۋلار مەن زەرتتەۋ ناتيجەلەرى ئبىزدىڭ جاڭا تىپتى ايدارشا ۋىرۇستىڭ قايناري جوندەندەگى تانىممىزدى ۇزدىكسىز جاڭالاپ، الەمدىك كولەمدە ئتىپتى كەڭ زەرتتەۋلەردى ۇزگىزۇىمىزدى اناعۇرلىم قاجەت ەتىپ وتىر.

ماماندار بىلاي دەپ باسا داريپتەدى: ۋىرۇستىڭ تەگىن انقتاۋدىڭ باستى ماقساتى ـــ ۋىرۇستىڭ حايۋاناتتىق قايناري مەن ادامزاتقا تارالۇ جولىن انقتاپ، ىندەتتەن ساقتانۇ ـ تىزگىندەۋ شەشىمدەرىنە علمي نەگىز ازىرلەپ، ۇقساس تۇردەگى ىندەتتىڭ قايتالاي تۇىلۇىنان ساقتانۇ. كەزەكتە جاڭا تىپتى ايدارشا ۋىرۇس وكپە قابىنۇ ىندەتى بۇكىل الەمدە ئالى دە ورشۇدە، امەريكا ۇكىمەتىنىڭ ۋىرۇستىڭ تەگىن انقتاۋدان پايدالانىپ جۇرگىزگەن ساياسي سوقتىعۇ ارەكەتى بۇكىل الەمگە قاتە ينفورماتسيا تاراتىپ، علمي تۇردە تەگىن انقتاۋ ايىاق السىنا اۋىر كەدەرگىلىك جاساپ، بۇكىل ادامزاتتىڭ ورتاق مۇددەسىنە وراسان زور زيان جەتكىزدى.

ماماندار مىنالاردى بارىنشا ۇندەدى: علمي تۇردە تەگىن انقتاۋعا تابىاندى بولىپ، علمي رۇحتى ۇستانىپ، وبيەكتىۋتىك اقىلدى ساقتاپ، ساياسي كەدەرگىنى جويىپ، علمي زەرتتەۋلەردى ۇزدىكسىز ىشكەرىلەي ورىستەتۇ كەرەك. جۇڭگو ـــ دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۋىيمى بىرلەسكەن زەرتتەۋ بايانداماسىنىڭ نەگىزىندە تەگىن انقتاۋدى ورىستەتۇگە تابىاندى بولىپ، جاڭا علمي بايقاۋلارمەن بىرلەستىرىپ، حايۋاناتتىق قايناري، سۇتق تىزبەكتە تارالۇ سياقتى بەتالىستاردى ئتۇيىندى تۇردە ارقاۋ ەتىپ ىشكەرىلەي زەرتتەۋ جۇرگىزۇ كەرەك. الەمدەگى كوپ ەلدەردە، كوپ جەرلەردە تەگىن انقتاۋدى ورىستەتۇگە تابىاندى بولىپ، الەمدەگى ئار جەر بايقاعان العاشقى دەرەكتەر مەن قاتىستى ىسپات نەگىزىندە علمي سەلبەستىكتى كۇشەيتىپ، جاڭا تىپتى ايدارشا ۋىرۇس سىندى بۇكىل ادامزاتقا ورتاق جاۋعا قارسى تۇرۇ كەرەك.

(8 ـ ايدىڭ 30 ـ كۇنگى «علىم ـ تەحنيكا گازەتىندە» جاريالانعان)

(باسى 1 ـ بەتتە)

ەلەكتر قۇاتى ساۋداسىن الاقاندا تەكسەرۇدى جۇزەگە اسىردى. شينجياڭ ەلەكتر قۇاتى ساۋدا ورتالىعى شەكتى سەرىكتەستىگى ۋىچات شاعىن باعدارلامالارىن شعارىپ، بازار تۇلعالارى قول تەلەفون كلىەنتىندە ساۋدا كۇن تىزبەگى، ئبىتسۇ قارقىنى، كاسپورىن ارحيۇى سياقتى مازمۇنداردى دەر كەزىندە تەكسەرە الاتىن بولىپ، ينفورماتسيا قابىلداۋ اناعۇرلىم قولايلى بولدى.

سيفرلى كۇالىكتى كۇالاندىرۇدى شينجياڭ ىشىندە ئبىترۇدى جۇزەگە اسىردى. وسىدان بۇرىن بازار تۇلعالارى تۇگەلدەي بەيجيڭ ەلەكتر قۇاتى ساۋدا ورتالىعندا ەلەكترۇندى كۇالاندىرۇ كۇالىگىن بىتىرەتىن، جۇمىسايتىن ۋاقىتى ۇزاق، وزىندىك قۇنى جوعارى ەدى. شينجياڭ ەلەكتر قۇاتى ساۋدا ورتالىعى شينجياڭ CA سيفرلى كۇالىكتى جولعا قويىپ، شينجياڭ سىرتىندا كاسپىتەرگە سايمايتىن بازار تۇلعالارىنا قىزمەت وتەدى، شينجياڭ CA سيفرلى كۇالىگى بۇرىنعى سيفرلى كۇالىكتى قامتىپ، ئبىترۇ ۋاقىت شەگى اسىلگى 7 قىزمەت كۇنىنەن ئبىر قىزمەت كۇننە قىسقاردى.

چۇيكۇايلىان تەحنيكاسى ارقىلى ەلەكترۇندى كەلىسىم كەپىلى قىزمەت وتەۋنە دەم بەردى. كەلىسىم كەپىلى ەلەكتر ساتاتىن سەرىكتەستىكتىڭ ساۋدا قىزمەتىن وتەۋدى ورىستەتۇندەگى قاجەتتى تالاپ، بۇرىن قاعاز جۇزىندەگى كەلىسىم كەپىلى پايدالانىلاتىن، مۇندا ئبىترۇ پەريود ۇزاق، جوعالىپ قالسا قايتالاي ئبىترۇ قىين، سەنىم مەحانىزمى كەمشىل سياقتى ماسەلەلەر ساقتالعان. چۇيكۇايلىان تەحنيكاسىن ەنگىزگەن سوڭ، بانكەنىڭ، ەلەكتر ساتۇ سەرىكتەستىكتەرىنىڭ، ساۋدا ورتالىقتارىنىڭ ساندى مالىمەتتەگى كەدەرگىلەرى جويىلىپ، كەلىسىم كەپىلىن تۇتاس بارىستا ينتەرنەت جەلىسىندە ئبىترۇدى، ساندى مالىمەت جالعانىمدا تەكسەرۇدى جۇزەگە اسىردى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

9 ـ ايدىڭ 4 ـ كۇنى ساعات 9دان 54 مينۇت وتكەندە حوتان ايماعىنىڭ گۇما اۋدانىندا 5.1 بال جەر سىلكىنگەن (سولتۇستىك ەندىك 37.87 گرادۇس، شعىس بويلىق 77.96 گرادۇس)، سىلكىنىس قاينارىنىڭ تەرەڭدىگى 7 كيلومەتر، سىلكىنىس سەنترى حوتان ايماعى گۇما اۋدانىنىڭ پيشينا اۋىلى، قۇمدى شولدەگى ەلسىز جەر، گۇما اۋدانى قالاشعىنان 39 كيلومەتر شالعايدا، ۇرۇمجى قالاسىنان 1046 كيلومەتر شالعايدا، گۇما اۋدانىندا جەڭىل سىلكىنىس اسەرى ئبىلىندى.

جەر سىلكىنگەننەن كەيىن اۋتونومىالى رايوندىق پارتكوم مەن ۇكىمەت ايرىقشا ئمان بەرىپ، جەدەل ورنالاستىرۇ جاساپ، توتەنشە جاعدايعا توتەپ بەرۇ دايىندىق جوباسىن دەرەۋ ىسكە قوسىپ، ۇتىمدى كۇشتەردى جالپى بەتتىك ئبىر ـ بىرلەي تەكسەرۇگە ۇيىمداستىرىپ، ئار ۋلت بۇقاراسىنىڭ قالپىنى ئوندىرىس، تۇرمىسىنا شىنايى كەپىلدىك ەتۇدى تالاپ ەتتى. جەرگىلىكتى ورىن توتەنشە جاعدايعا توتەپ بەرۇ، جەر سىلكىنىسى، سۇ يگىلىگى، قاتىناس، تۇرعىن ئۇي جانە قالا، اۋىل قۇرىلىسى سياقتى تاراۋلاردىڭ كاسىپتىك كۇشتەرىن، سوندىاي ـ اق نەگىزگى ساتى كادرلارىن جەر سىلكىنگەن جەرگە تىزگىن ۇشىمەن بارىپ، جايپاي ئبىر ـ بىرلەي تەكسەرىپ، توتەنشە جاعدايعا توتەپ بەرۇ بويىنشا ئبىر جاقتى ەتۇ جۇمىسىن ورىستەتىپ، بۇقارالىق قىزمەتتى جاقسى ىستەۋ